

GEERT TEIS Pzn.

wekte Groninger bewustzijn

door A. M. J. DEELMAN

Op 13 november 1864 werd de Groninger dichter Geert Teis Pzn. (G. W. Spitzen) te Stadskanaal (gem. Wildervank) geboren. Het is binnenkort dus 100 jaar geleden, dat hij het levenslicht zag. Dit feit zal herdacht worden, waarschijnlijk niet alleen te Stadskanaal, maar ook in de stad Groningen. En dat is goed. Een volk, dat zijn grote mannen niet eert, is niet waard, dat het leeft. En Geert Teis was een groot man voor ons gewest.

Zijn betekenis voor onze provincie zit niet in de eerste plaats in zijn schrijverstalent, al hebben mannen van gewicht hem daarom geëerd en geprezen. Zijn grote verdienste is dat hij het Gronings nader heeft gebracht tot het Groninger volk. Op de gedenksteen, die door de Algemene Vereniging „Grunnen” (thans Grunneger Geenoetschop) op 6 september 1947 in zijn geboortehuis te Stadskanaal is aangebracht, staat gebeiteld:

*Hai verston ons volk
en ons volk het hom verstaan.*

Zo is het ook. Toen zijn eerste bundeltje voordrachten **Mien Bröddellabe** bij M. D. de Lange in de „Kerkloane” (thans Kerkstraat) in Veendam verscheen, voer er een schok door ons heen. Ter Laan zegt in het levensbericht over de schrijver in het jaarboek van de Maatschappij van Letterkunde 1946 (Geert Teis was als dialectschrijver lid van die maatschappij):

Wij gevoelden allen: dat is van ons eigen land en volk daarginder, dat is onze moeders taal. Met alle waardering voor al het mooie, dat er is in 't Hollands, dit zegt ons meer!

Duitse eer

Het werk van Geert Teis is wel eens minder goed beoordeeld en er is gezegd, dat hij geen groot dichter zou zijn. Daar wordt verschillend over gedacht. Bij de herdenking te Stadskanaal in 1947 zei de Groninger schrijver G. Stel (pseud. Germ. Elst), een van zijn beste vrienden, dat hij een „dichter bij Gods genade” was. De fijnzinnige Hollandse dichter W. L. Penning dacht er niet anders over en Jan Fabricius, de bekende toneel-schrijver, was bewonderaar van zijn werk. Onze naburen, de Nederduitsers, vereerden hem bovenmate; ze benoemden hem tot erelid van het Platt-Duutsche Verband. Prof. Conrad Borchling uit Hamburg stelde hem zeer hoog en dat deden de platduitse dichters algemeen.

Geert Teis heeft voor de Groningers in de allereerste plaats de betekenis van propagandist voor de taal die hem lief was. Hij was het, die de Groninger beweging, die allereerst een taalbeweging was, op gang heeft gebracht. Hij wist in zijn werk de volkstaal te brengen als geen ander; „hai verston ons volk”, zoals op de gedenkplaat staat. Hij gaf leiding aan de jongeren. Hij werd de eerste hoofdredacteur van het „gele” maandblad „Groningen” dat bij de Erven van der Kamp uitkwam. Vijf jaar lang heeft hij daarvan de leiding gehad en nog vijf jaar daarna was hij mede-redacteur, toen Dijkstra en Rietema de hoofdredactie voerden.

Geestig schrijver

Geert Teis was een geestig schrijver. Een kwinkslag lag hem goed en als hij het land doortrok om overal voordrachtavonden te houden, had hij steeds een aandachtig en talrijk publiek. Meesterlijk is zijn bewerking van Duitse gedichten. We denken b.v. aan zijn „Knoalster Lorelei” en aan zijn De Weerwolf (bewerking Goethe's Erlkönig). Geert Teis' bewerking maakte ze tot echte Groninger liedjes. De Knoalster Lorelei is zelfs welhaast een Groninger volkslied geworden. Prof. Jan de Vries zag het aan voor een lied, dat uit het volk zelf was geboren (Volk van Nederland 1937, bladz. 330): De Knoalster Lorelei begint zo:

*Ik wait nait wat zel 't toch beduden,
Dat ik zo miezerig bin,
Ain vertelsel uut olle tiden,
Dat gaat mie moar nait uut de zin.*

Het droevige slot is, dat de „snikjong” „mit zien hazzens liek tegen de badde aangaait.”

Wat is dat lied vaak gezongen, juist als de mensen heel niet „miezerig” waren. En de Groninger Erlkönig, de Weerwolf, speelt op „Dale”, een streek bij Stadskanaal!

Neie Kolonies

GEERT TEIS Pzn.

lectstuk, dat ooit in de Amsterdamse schouwburg werd gespeeld.

Zijn tweede toneelstuk De Grond is verscheidene malen opgevoerd in Duitsland; het vond daar meer waardering dan bij ons, maar ook hier is het meermalen gespeeld. Enkele van zijn toneelstukken zijn ook in het Nederlands vertaald.

Naar onze smaak is zijn laatste toneelstuk Nauta's Glorie, spelend in de schipperswereld, dat nimmer in druk is verschenen en voor zover ons bekend alleen (in 1947) in Veendam opgevoerd, zijn beste toneelstuk.

Geert Teis had veel pijlen op zijn boog! Op meesterlijke wijze vertaalde hij b.v. Nederlandse gedichten, o.a. van Jacques Perk, in het hoogduits.

Zelfs schreef hij in de tijd, dat hij leraar was in Wageningen, een middel-Nederlands stuk Persevael, dat met veel succes door leerlingen van zijn school werd opgevoerd. Hij was een geleerd man, die in het bezit was van de middelbare acten Hoogduits A en B en van de middelbare acte Nederlands. Oorspronkelijk opgeleid voor onderwijzer (hij studeerde aan de Rijksskweekschool in Den Bosch, samen met zijn vriend, de latere prof. dr. J. v. Ginneken). Maar al gauw kwam hij in het middelbaar onderwijs terecht. In Den Briel was hij leraar aan de Hogere Burgerschool, daarna in Wageningen en later vele jaren (tot aan zijn pensioen) in Den Haag aan een Hogere Burgerschool en aan 't Gymnasium. Hij huwde met een vroeger buurmeisje uit Stadskanaal, Jantine Brouwer, die hem een trouwe levenskameraad is geweest en werd vader van de latere secretaris-generaal van het Departement van Waterstaat mr. G. W. G. Spitzen.

Sprekende titels

Van Geert Teis' hand zijn ten minste 15 voordrachtbundels (proza en poëzie) verschenen, dikwijls met zeer sprekende titels. We noemen b.v. Tielpelwaark, Magels en Knoalster Prik-

kelboukie. Voorts ten minste 10 toneelstukken en verder vele stukken en artikels in kranten en tijdschriften, ook in het Nederlands en in het Duits. Hij overleed in 1945.

De bekende leraar G. H. Streurman uit Veendam liet in 1950 een boek over hem verschijnen, waarin o.a. een door Geert Teis eigenhandig geschreven „levensbericht” is opgenomen en een verslag van de herdenkingsfeesten in Stadskanaal en in Groningen op respectievelijk 6 en 7 september 1947. In dit boek wordt de grote betekenis van Geert Teis op de meest juiste wijze in het licht gesteld.

Geert Teis was een prettig en hoogstaand mens. Schrijver dezès is er trots op, dat hij hem 'n oudere vriend mocht noemen. Hij is de „wekker” van het Groninger bewustzijn geweest!

Neie Kolonies

Ik denk ook aan dat mooie gedicht van de wording van onze veenkolonies: **Neie Kolonies**, dat met muziek van P. Groen in het grote Groninger Liederboek (uitgave D. J. van der Veen, Winschoten) is opgenomen. Kort geleden (in april) is het nog door de radio uitgezonden:

*Tou 'k nog zo'n handige jong was
Was 't moar ain haaidegrond,
Ain roege, broene verte,
Moar goud veur schoap en hond.*

Als er in Groningen een feest is of ergens in Holland een Groninger feest wordt gehouden zingen we het Grunnenslaid van Geert Teis op muziek van Jager, ons zo geslaagde volkslied:

*Van Lauwerszee tot Dollard tou,
Van Drente tot aan 't Wad,
Doar gruit, doar bluit 'n wonderlaand,
Rondom 'n wond're stad,
Ain pronkjewail in golden raand
Is Grunnen, Stad en Ommelaand!*

Toneel

En dan Geert Teis als toneelschrijver! Zijn eerste toneelstuk met de wonderlijke titel Dizzepie-dizzepu sloeg geweldig in. Het werd het eerste dialectstuk dat in de Groninger stadsschouwburg ten tonele werd gebracht, meerdere malen. Het is ook het enige dia-